

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра світової історії нового і новітнього часу

Методичні рекомендації та завдання
для самостійної роботи з вивчення курсу
«ІСТОРІЯ ЄВРОПИ Й АМЕРИКИ (XVI - ПОЧ. XIX СТ.)»
для студентів гуманітарного факультету

Львів 2016

Методичні рекомендації та завдання для самостійної роботи з вивчення курсу «Історія Європи й Америки (XVI - поч. XIX ст.)» для студентів гуманітарного факультету (напрямок підготовки 6.020302 «Історія» / укл. Вадим Ададуrow, Богдана Сипко, Наталія Ковальчук. Львів: Гуманітарний факультет ВНЗ «Український католицький університет» 2016. 29 с.

Уклали:

Вадим Ададуrow

доктор історичних наук
завідувач кафедри світової історії нового та новітнього часу

Богдана Сипко

кандидат історичних наук
старший викладач кафедри світової історії нового та новітнього часу

Наталія Ковальчук

кандидат історичних наук
доцент кафедри світової історії нового та новітнього часу

Рецензенти:

Зоя Баран

кандидат історичних наук
доцент кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн
Львівського національного університету імені Івана Франка

Орест Лильо

кандидат історичних наук
доцент кафедри нової і новітньої історії України
ВНЗ «Український Католицький Університет»

*Рекомендовано до друку на засіданні
кафедри світової історії нового й новітнього часу
гуманітарного факультету
ВНЗ «Український Католицький Університет»
(протокол № 1 від 07 вересня 2016 р.)*

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні методичні рекомендації.....	7
Самостійна робота студента.....	8
I. Завдання для самостійної роботи.....	9
II. Семінарські заняття.....	11
III. Підготовка до підсумкового контролю	19
IV. Методи контролю. Критерії оцінювання.....	22
V. Перелік навчально-методичної літератури.....	24

ВСТУП

З XV ст., на противагу технологічній, ментальній та ідейній обмеженості Середньовіччя, Європа входить у довготривалий цикл глобального економічного та соціокультурного домінування. Наступні століття стали часом глибоких світоглядних (Гуманізм, згодом Просвітництво), релігійних (Реформація та Контрреформація), економічних (капіталізм) і політичних (абсолютизм, освічений абсолютизм) перетворень і Революцій, які й сформували сучасне обличчя європейських суспільств.

Відтак **предметом** вивчення навчальної дисципліни є трансформаційні процеси, які відбувалися на Заході від початку трансатлантичної експансії до завершення століття Просвітництва, підсумком якого стала тимчасова поразка найбільш масштабної революції нового часу, яка тривала у Франції та Європі з 1789 до 1815 рр.

Курс «Історія Європи й Америки (XVI - поч. XIX ст.)» побудований згідно з класичною моделлю аудиторної роботи, яка передбачає суміщення лекційних і семінарських занять. Останні поглиблюють і закріплюють знання, отримані студентами під час прослуховування лекцій, формуючи під керівництвом викладача навички їхньої роботи з джерельними текстами та історіографією, сприяючи виробленню навичок самостійної роботи чи підготовки у складі ширшої групи. Контроль знань поділяється на поточний і підсумковий. Перший вид контролю здійснюється під час семінарських занять у формі доповідей студентів чи їхньої участі у дискусії; другий – під час письмового іспиту наприкінці семестру.

Навчальний курс «Історія Європи й Америки (XVI - поч. XIX ст.)» розрахований на 120 годин, з них 38 годин лекційних, 22 години практичних занять та 60 годин відводиться для самостійної роботи – відповідно, на студента лягає значне навантаження при самостійній роботі. Самостійне опрацювання ключових досліджень та наукових текстів сприятиме творчому осмисленню запропонованого матеріалу та виробленню вмінь і навичок практичного застосування отриманих знань через поглиблене вивчення джерел під час підготовки семінарських занять та інших видів самостійної роботи.

Метою комплексу *рекомендацій та завдань* для самостійної роботи з курсу «Історія Європи й Америки (XVI - поч. XIX ст.)» є сприяння у здобутті студентами фактичних і концептуальних знань стосовно історії Заходу, засвоєння ними основоположних історіографічних концепцій

розвитку країн цього регіону, який відіграє роль провідного осередку сучасної цивілізації.

Завданням цих *рекомендацій та завдань* є допомога студентам у:

1. Формуванні стійких уявлень про західноєвропейський модерн, його особливості та основоположні характеристики;
2. Вивченні методів критики джерельних текстів, ознайомленні з історіографічними концепціями;
3. Розвитку порівняльної уяви майбутніх істориків, співставленні нової інформації зі знаннями стосовно інших епох та цивілізацій.

Студент, який прослухав курс «Історія Європи й Америки (XVI - поч. XIX ст.)», **повинен знати:**

1. Зміст поняття “новий час”, основні параметри модерного періоду в історії Заходу: географічні межі, співвідношення понять “модерність” та “капіталізм”, хронологічні рамки (критерії та підходи);

2. Поняття історичного регіону, критерії проведення внутрішніх кордонів Європи;

3. Перебіг і наслідки революційних і еволюційних процесів у Новій історії Заходу та Центрально-Східної Європи;

4. Основні ідейні доктрини Нового часу та їхній вплив на суспільний розвиток, ментальні трансформації та технологічні досягнення, структурні зв'язки періоду з добою Середньовіччя, а також розриви з традиціями останнього;

5. Поширення і засвоєння основних інтелектуальних, ідейних, мистецьких течій в умовах Центрально-Східної Європи;

6. Зміни національної, демографічної, економічної карти Заходу;

7. Особливості соціокультурного та економічного розвитку Центрально-Східної Європи, критерії успішного розвитку та відставання.

8. Поняття та терміни, які були притаманні реаліям Нового часу, найприкметніших діячів епохи.

Повинен вміти:

1. Здійснювати аналіз джерел, коментувати, порівнювати, синтезувати їх інформацію;

2. Застосовувати до джерельних текстів різні типи методологічних підходів.

З метою ефективно організації самостійної роботи студентів укладено пропоновані *методичні рекомендації та завдання* для самостійної роботи студентів. Вони складаються із загальних рекомендацій, навчального плану дисципліни та конкретних завдань: завдань для самостійної роботи, планів семінарських занять, питань,

винесених на підсумковий іспит, а також критеріїв оцінювання знань студента. Для самостійної роботи студенту також рекомендується відповідна наукова та фахова монографічна та періодична література.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час лекційних занять використовуються методи бесіди, творчого діалогу, презентації, проблемного викладу. Широко використовуються ілюстративні матеріали (зокрема, схеми, таблиці, портрети, зображення творів тогочасного мистецтва, електронні копії рекомендованих для навчання збірників документів), літературні твори.

Під час проведення семінарських занять використовуються методи інтерактивного навчання (роботи в групі, творчого рецензування студентами відповідей їхніх колег).

Таблиця 1

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Лекції	Семінарські	Самостій на робота
Змістовий модуль I. Історія Західної Європи та Північної Америки			
Тема 1. Вступ до курсу	2		
Тема 2. “Великі географічні відкриття” як початок глобалізації світу	2		
Тема 3. Реформація та Контрреформація (Католицька Реформа)	2	2	2
Тема 4. Протестантська революція у Нідерландах і утворення Республіки Об’єднаних Провінцій		2	2
Тема 5. Релігійні війни у Франції (XVI–XVII ст.)			8
Тема 6. “Людина” в Новій історії	2		
Тема 7. “Час і простір” в Новій історії	2		
Тема 8. “Влада” часів Давнього порядку	2		8

Тема 9. Суспільно-політична історія Англії XVII ст.	2	4	4
Тема 10. Міжнародні конфлікти в Європі XVII–XVIII ст.	2		10
Тема 11. Європейські колонії Північної Америки. Формування Сполучених Штатів Америки	2	2	2
Тема 12. Західне Просвітництво	2	2	2
Тема 13. Французька революція	4	4	4
Тема 14. Епоха Наполеона	4	2	2
Змістовий модуль П. Історія країн Центрально-Східної Європи			
Тема 1. Основні тенденції розвитку регіону у ранній Новий час	2		4
Тема 2. Політичний розвиток держав Центрально-Східної Європи у XVI ст.	2		4
Тема 3. Багатонаціональні держави Центрально-Східної Європи у XVI–XVII ст.	4		4
Тема 4. Центрально-Східна Європа в епоху Просвітництва	2	2	5
Тема 5. Особливості соціально-економічного розвитку країн Центрально-Східної Європи в ранньомодерну добу		2	5
Всього годин: 120	38	22	60

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

До переліку завдань для самостійної роботи включено питання, які не отримали належного висвітлення під час лекційних і семінарських занять. Тим не менше, з огляду на їхню важливість, вони внесені у число питань для підсумкового контролю. Відтак, самостійне опрацювання їх студентами є необхідною складовою успішного засвоєння суми знань та навичок у межах курсу. У процесі самостійного позааудиторного опрацювання цих завдань студенти отримуватимуть поради і консультації від викладача.

I. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I. Історія Західної Європи та Північної Америки

Тема 5. Релігійні війни у Франції (XVI-XVII ст.) (8 год)

Завдання для самостійної роботи:

1. Соціально-економічне та політичне становище Франції в середині XVI ст.
2. Основні періоди та переломні моменти релігійного протистояння.
3. Наслідки релігійного конфлікту.

Рекомендовані джерела та література для самостійної підготовки:

1. *Ададуров В.* Історія Франції. Королівська держава та створення Нації (від початків до кінця XVIII ст.). Львів: Видавництво УКУ, 2002. 412 с.
2. Документы по истории гражданских войн во Франции 1561–1563 гг. / Отв. Ред А. Люблинская. Москва-Ленинград: Издательство АН СССР, 1962. 363 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/France/XVI/1560-1580/Dokum3/index.htm>
3. История Франции от издательского дома “Ашетт”: *Ле Руа Ладюри Э.* Королевская Франция от Людовика XI до Генриха IV. Пер. с фр. Москва: Международные отношения, 2004. 416 с.
4. *Констан Ж.-М.* Повседневная жизнь французов во времена Религиозных войн. Пер. с франц. Москва: Молодая гвардия, 2005. 341 с.
5. *Price R.* Historia Francji. Prekład z ang. Poznań: Zysk i Spółka, 2001. 379 s.

Тема 8. “Влада” часів Давнього порядку

“Освічений абсолютизм” у державах Заходу: порівняльний аналіз суспільно-політичного явища (8 год)

Завдання для самостійної роботи:

1. Епоха “освіченого абсолютизму”: суспільність та “освічений” монарх

2. Спільні риси та локальні особливості “освіченого абсолютизму” у Португалії, Іспанії, Данії, Швеції, Австрії, Пруссії

Рекомендована література для самостійної підготовки:

1. *Андерсон И.* История Швеции. Пер. с швед. Москва: Издательство иностранной литературы, 1951. 408 с.

2. *Элиас Н.* Придворное общество: Исследования по социологии короля и придворной аристократии. Пер. с нем. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 368 с.

3. История Испании и Португалии / Сост. С. Шумов и А. Андреев. Москва: Монолит – Традиция, 2002. 400 с.

4. *Коган М.* Просвещенный абсолютизм в Дании. Реформы Струэнзе. Ленинград: Ленинградский госпединститут имени А. И. Герцена, 1972. 52 с.

5. Мир Просвещения. Исторический словарь / Под ред. В. Ферроне и Д. Роша. Пер. с итал. Москва: Памятники исторической мысли, 2003. 666 с.

6. *Хеншелл Н.* Миф абсолютизма: Перемены и преемственность в развитии западноевропейской монархии раннего Нового времени / Пер. с англ. Спб.: Алетейя, 2003. 272 с.

7. *Цьолнер Е.* Історія Австрії. Пер. з нім. Львів: Літопис, 2003. 607 с.

II. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. *Історія Західної Європи та Північної Америки*

Тема 3. Реформація та Контрреформація (Католицька Реформа)

Доктринальне суперництво Протестантизму та Католицизму

у XVI –XVII ст. (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Ставлення діячів Реформації та Католицької Реформи до змісту та літургійних форм християнського віровчення
2. Церковна організація у баченні ідеологів Реформи та Контрреформи
3. Суспільний і державний устрої в концепціях діячів Протестантизму та Католицизму XVI – XVII ст.

Рекомендовані джерела та література:

1. *Кальвін І.* Інституція або Навчання християнської релігії. Пер. з гол. Юліана Шульги. Амстердам-Капштадт-Коломия: Видано заходом Реформованої Церкви в Полудневій Африці, 1939. 238 с.
2. *Кальвін Ж.* О християнской жизни. Пер. с фр. Москва: Протестант, 1995. 128 с.
3. *Кристен О.* Реформы Лютера, Кальвина и протестантизм. Пер. с фр. Москва: Астрель, 2005. 160 с.
4. *Лойола І., св.* Рассказ паломника о своей жизни, или 'Автобиография' св. Игнатия Лойолы, основателя Общества Иисуса (Ордена иезуитов). Пер. с исп. Москва: Колледж философии, теологии и истории Св. Фомы Аквинского, 2002. 252 с.
5. *Лойола І., св.* Духовные упражнения; Духовный дневник / пер. текстов с исп. и фр. Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2006. 376 с.
6. *Лютер М.* О свободе христианина. Сост. и пер. И. Фокина. Уфа: Издательство ARC, 2013. – С. 3–76, с. 100–108.
7. *Соловьёв Э.* Непобежденный еретик. (Мартин Лютер). Москва: Молодая гвардия, 1984. 288 с.
8. Ян Гус. Мартин Лютер. Жан Кальвин. Торквемада. Игнаций Лойола: Биографические очерки. Москва: 1995. 384 с.
9. Всемирная история: Возрождение и Реформация / Ред. И. Алябьев, Е. Адамов. Минск: Харвест, 2000. 1000 с.

10. *Брендлер Г.* Мартин Лютер: теология и революция. Москва: Издательство Московской духовной академии, 2000. 386 с.
11. *Мережковский Д.* Реформаторы: Лютер, Кальвин, Паскаль / Ред. Г. Пахмусс. Брюссель: Жизнь с Богом, 1990. 137 с., 100 с., 77 с.
12. *Малрат А.* Богословская мысль Реформации. Пер. с англ. Одесса: Богомыслие, 1994. 316 с.
13. *Рожков В.* Очерки по истории Римско-Католической Церкви. Курс лекций. Москва: Изд. Колокол, 1994. Ч. 1. 304 с.

Тема 4. Протестантська революція у Нідерландах і утворення Республіки Об'єднаних Провінцій (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Економічний і політичний розвиток Нідерландів у складі Іспанської монархії
2. Початок визвольного руху. Іконоборче повстання
3. Режим герцога Альби в Нідерландах
4. Рішення Арраської й Утрехтської уній. Утворення Республіки Об'єднаних Провінцій і її міжнародно-правове визнання

Рекомендовані джерела та література:

1. Хрестоматия по истории средних веков. Т. 3 / Под ред. Н. Грацианского и С. Сказкина. Москва, 1950. С. 224-246.
2. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Т. 3: Час світу. Пер. з фр. Київ: Основи, 1998. С. 153–179.
3. *Зютмор П.* Повседневная жизнь Голландии во времена Рембрандта. Пер. с франц. Москва: Молодая гвардия, 2001. 390 с.
4. *Чистозвонов А.* Нидерландская буржуазная революция. Москва: Издательство АН СССР, 1958. 191 с.
5. *Шатохина-Мордвинцева Г.* История Нидерландов: учебное пособие для вузов. Москва: Дрофа, 2007. 510 с.
6. *Geyl P.* The revolt of the Netherlands, 1555–1609. London: E. Benn Ltd.; New York: Barnes, 1980. 310 p.

Тема 9. Суспільно-політична історія Англії XVII ст. (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Суспільство й економіка Англії напередодні “Великого бунту”
2. Дві концепції суверенітету: спір про прерогативи короля і парламенту
3. Пуританство як ідеологія Революції в Англії

4. “Велика ремонстрація” як програма пресвітеріанського крила революційного руху
5. Індепенденти, левелери, дигери: аналіз програм і політичної діяльності радикальних революційних течій
6. Устрій Англії за протекторату Олівера Кромвелля
7. “Славетна революція” та її наслідки у суспільно-політичному житті Англії

Рекомендовані джерела та література:

1. Сборник документов по истории нового времени. Буржуазные революции XVII – XVIII вв. / Под ред. В. Сироткина. Москва: Высшая школа, 1990. С. 6–87.
2. *Барг М.* Великая английская революция в портретах её деятелей. Москва: Мысль, 1991. 397 с.
3. *Барг М., Черняк Е.* Великие социальные революции нового времени в межформационном переходе от феодализма к капитализму. Москва: Наука, 1989. 256 с.
4. *Павлова Т.* Кромвель. Москва: Молодая гвардия, 1980. 361 с.
5. *Павлова Т.* Закон свободы. Джерард Уинстенли. Москва: Молодая гвардия, 1988. 302 с.
6. *Поулсен Ч.* Английские бунтари. Пер. с англ. Москва: Прогресс, 1987. 280 с.
7. *Савин А.* Лекции по истории Английской революции. Москва: Крафт+, 2000. 536 с.
8. *Хорошев А.* Карл I Стюарт и парламент // Новая и новейшая история. Москва, 2005. № 1. С. 172–193.
9. *Эйлмер Дж.* Восстание или Революция? Англия 1640–1660 гг. Пер. с англ. Санкт Петербург: Алетейя, 2004. 261 с.
10. *Юм Д.* Англия под властью дома Стюартов. Т. 1: 1603–1649 гг. Пер. с англ. Санкт Петербург: Алетейя, 2001. 562 с.
11. *Юм Д.* Англия под властью дома Стюартов. Т. 2: 1660–1688 гг. Пер. с англ. Санкт Петербург: Алетейя, 2001. 412 с.
12. *Russell C.* The Crisis of Parliaments. English History 1509–1660. London-New York: Oxford University Press, 1971. 432 p.

Тема 11. Європейські колонії Північної Америки. Формування Сполучених Штатів Америки

Ідейні та законодавчі першооснови американської нації (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Концепція американської нації у вченнях просвітників (Ж. де Кревкер, Б. Франклін, Т. Джефферсон, Т. Пейн)
2. Декларація незалежності США 1776 р.: порівняльний аналіз першого та другого (кінцевого) варіантів документу
3. Державний устрій американської демократії згідно Конституції 1787 р. та “Білля про права” 1791 р.

Рекомендовані джерела та література:

1. Американские просветители. Избранные произведения в 2-х т. Пер. с англ. Москва: Мысль, 1968 – 1969. 519, 439 с.
2. Американские федералисты: Гамильтон, Мэдисон, Джаст. Избранные статьи / Под ред. Г. Ферейзен. Вермонт, 1990. 327 с. (у додатках *Декларація незалежності, Статті конфедерації та Конституція США*).
3. *Джефферсон Т.* Автобіографія. Заметки о штате Вирджиния. Пер. с англ. Ленинград: Наука, 1990. 314 с.
4. *Каррі Д.* Конституція Сполучених Штатів Америки: посібник для всіх Пер. з англ. Київ: Веселка, 1993. 192 с.
5. Сборник документов по истории нового времени. Буржуазные революции XVII–XVIII вв. / Под ред. В. Сироткина. Москва: Высшая школа, 1990. С. 88–174.
6. История США / Под ред. Н. Болховитинова. В 4-х т. Москва: Наука, 1988. Т. 1. 688 с.
7. *Севостьянов Г., Уткин А.* Томас Джефферсон. Москва: Мысль, 1978. 392 с.
8. *Тиндалл Дж. Б., Шай Д.* Історія Америки. Пер. з англ. Львів: Літопис, 2010. 904 с.

Тема 12. Західне Просвітництво

Суспільний поступ і криза королівського “абсолютизму” у Франції в “століття Просвітництва” (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Французьке Просвітництво.
2. Духовний і матеріальний поступ французького суспільства у XVIII ст.
3. Спроби реформування суспільного та державного устрою в останні десятиліття існування “Давнього порядку” та причини їхніх невдач.

Рекомендовані джерела та література:

1. *Вольтер.* Избранные произведения. Пер. с фр. Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1947. С. 532–551.

2. *Монтескье Ш.-Л.* Избранные произведения. Пер. с фр. Москва: Госполитиздат, 1955. С. 159–195.
3. *Руссо Ж.-Ж.* Об общественном договоре. Пер. с фр. Москва: Эгиз-Соцекгиз, 1938. С. 3–88.
4. *Ададуров В.* Історія Франції. Королівська держава та створення Нації (від початків до кінця XVIII ст.) Львів: Видавництво УКУ, 2002. 412 с.
5. Мир Просвещения. Исторический словарь / Под ред. В. Ферроне и Д. Роша. Пер. с итал. Москва: Памятники исторической мысли, 2003. 666 с.
6. *Токвиль А., де.* Давній порядок і Революція. Пер. з фр. Київ: Юніверс, 2000. 224 с.
7. *Шартье Р.* Культурные истоки Французской революции. Пер с фр. Москва: Искусство, 2001. 256 с.
8. *Vovelle M.* Piété baroque et déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle. Paris, 1997. 350 p.
9. *Im Hof U.* Europa Oświecenia. Warszawa: Wydawnictwo Krąg, 1995. 240 p.

Тема 13. Французька революція

Створення законодавчих підвалин громадянського суспільства під час першого (ліберально-конституційного) етапу Французької революції (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Французька “Декларація прав людини та громадянина” й американські “Декларація незалежності” та “Білль про права”: порівняльний аналіз ідей і основних положень
2. Французька й американська Конституції 1791 та 1787 рр.: порівняльний аналіз розподілу владних повноважень у західних демократіях наприкінці XVIII століття
3. Законодавчі акти Французької революції періоду 1789–1792 рр. у майновій, громадянській і релігійній сферах

Рекомендовані джерела та література:

1. Документы по истории Великой Французской революции. В 2-х томах / Под ред. А. Адо. Москва: Изд. МГУ, 1990–1992. Т. 1 – 2. 528 с., 352 с.
2. Сборник документов по истории нового времени. Буржуазные революции XVII–XVIII вв. / Под ред. В. Сироткина. Москва: Высшая школа, 1990. С. 175–302.

3. *Дюпон–Мельниченко Ж.–Б. , Ададуров В.* Французька історіографія ХХ століття. Навчальний посібник. Львів: Класика, 2001. С. 66–79.
4. *Кареев Н.* Великая Французская революция. Москва: Издательство ГПИП, 2003. 487 с.
5. *Кастр Р., де Мирабо.* Пер. с фр. Москва: Молодая гвардия, 2008. 420 с.
6. *Манфред А.* Три портрета эпохи Великой Французской революции. Москва: Мысль, 1989. 434 с.
7. *Манфред А.* Великая Французская революция. Москва: Наука, 1983. 432 с.
8. *Пименова Л.* Людовик XVI – французский король века Просвещения // Человек эпохи Просвещения / Под ред. Е. Лебедева, Н. Плавинской, А. Чудинова. Москва: Наука, 1999. 223 с.
9. *Токвиль А., де.* Давній порядок Революція. Пер. з фр. Київ: Юніверс, 2000. 224 с.
10. *Ревуненков В.* Великая Французская революция. Санкт–Петербург: Изд. Санкт – Петербургского университета, 1989. 512 с.
11. *Фюре Ф.* Постигание Французской революции. Санкт-Петербург. ИНАПРЕСС, 1998. 224 с.
12. *Черкасов П.* Лафайет. Москва: Мысль, 1991. 376 с.
13. *Шартье Р.* Культурные истоки Французской революции. Пер с фр. Москва: Искусство, 2001. 256 с.
14. *Doyle W.* The Oxford history of the French Revolution. New York: The Oxford University Press, 2002. 482 p.
15. *Furet F.* The French Revolution 1770–1814. Malden: Blackwell Publishers, 2000. 320 p.
16. *Kennedy M. L.* The Civil Constitution of the Clergy in the French Revolution // The Many Sides of History. Readings in the Western Heritage. Vol. II. New York: Macmillan Publishing Company, 1987. P. 133–149.

Тема 14. Епоха Наполеона

„Революційна монархія” Наполеона Бонапарта: Франція та її “Велика імперія” в добу Наполеона Бонапарта (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Законодавчі основи бонапартистського режиму (порівняльний аналіз Конституцій 1799, 1802, 1804 рр.)
2. Цивільний кодекс 1804 р. як законодавство модерного суспільства
3. Спроба створення Наполеоном I загальноєвропейського цивілізаційного простору та причини її невдачі

Рекомендовані джерела та література:

1. Французский гражданский кодекс 1804 г. Пер с фр. Е. Перетерского. Москва: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1941. 280 с.
2. *Наполеон I*. Избранные сочинения. Пер. с фр. Москва: Изд. Института международных отношений, 1956. 400 с.
3. *Талейран Ш.–М.* Мемуары. Пер. с фр. Москва: Изд. Института международных отношений, 1959. 422 с.
4. *Ададуров В.* “Наполеоніда” на Сході Європи: Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX ст. Львів: Вид. УКУ, 2007. 560 с.
5. *Манфред А.* Наполеон Бонапарт. 5-е изд. Сухуми: Алашира, 1989. 715 с.
6. *Ревуненков В.* Взлёт и падение Наполеона Бонапарта. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2001. 168 с.
7. *Тюлар Ж.* Наполеон, или миф о “Спасителе”. Пер с фр. Москва: Молодая гвардия, 1996. 362 с.
8. *Тюлар Ж.* Мюрат, или пробуждение Нации. Пер. с фр. Москва: Терра, 1993. 382 с.
9. *Furet F.* The French Revolution 1770–1814. Malden: Blackwell Publishers, 2000. 320 p.

Змістовий модуль II. Історія Центрально-Східної Європи

Тема 15. Сарматизм як ідеологія і стиль життя (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Особливості політичної системи Речі Посполитої.
2. "Сарматизм", генеза ідеології.
3. Шляхетський етос і культура.
4. Релігія і релігійна обрядовість у житті шляхти. Явище релігійної толерантності.

Рекомендовані джерела та література:

1. *Запшкільняк Л., Крикун М.* Історія Польщі. Львів, 2002. С. 149–162.
2. *Дейвіс Н.* Історія Польщі. Київ, 2008. С. 285–321.
3. *Лескинен М. В.* Мифы и образы сарматизма. Истоки национальной идеологии Речи Посполитой. Москва, 2002. С. 39–68.
4. *Плохій С.* Наливайкова віра: козацтво і релігія в ранньомодерній Україні. Київ, 2005. С. 221–230.

5. *Tazbir J.* Szlachta i teologowie: studia z dziejow polskiej kontreformacji. Warszawa, 1987.

6. Słownik sarmatyzmu: idee, pojęcia, symbole/ pod.red. A. Borowskiego. Krakow, 2001.

Тема 16. Особливості соціально-економічного розвитку країн Центрально-Східної Європи в ранньомодерну добу (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Розвиток аграрної економіки, фільваркова система і проблема “другого закріпачення” селян у Польщі XVI ст.;

2. Розвиток міст і торгівлі в Центрально-Східній Європі Нового часу;

3. Критерії ефективного розвитку і «відставання» регіону, поняття економічного центру і периферії; історіографія проблеми.

Рекомендовані джерела та література:

1. *Вандич П.* Вступ // Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. С. 15–28.

2. *Запшкільняк Л., Крикун М.* Історія Польщі. Львів, 2002. С. 106–113.

3. *Балух В.* Фільварки пізньосередньовічної Польщі. Чернівці, 1999.

4. *Сюч Е.* Три исторических региона Европы // Центральная Европа как исторический регион. Москва, 1996. С. 203–214.

5. *Berend I.* An Economic History of Nineteenth-Century Europe. Diversity and Industrialization. Cambridge University Press, 2012. P. 6–14.

6. *Bideleux R., Jeffries J.* A History of Eastern Europe. Crisis and Change. London, NY, 2007. P. 15–19.

7. *Topolski J.* Przełom gospodarczy w Polsce XVI wieku i jego następstwa. Poznan, 2000.

8. *Wallerstein I.* The Modern World System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. University of California Press, 2011. P. XVII–XXX.

III. ПІДГОТОВКА ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

(питання для іспиту)

1. Поняття нового (ранньомодерного та модерного) часу, його ознаки, хронологічні та географічні рамки, етапи.
2. Відродження: характер епохи, хронологічні координати, визначальні риси та представники.
3. Головні тенденції розвитку західноєвропейського суспільства у період ранньої модернізації (демографічні процеси, зміни у соціальній ієрархії).
4. Хвороби й епідемії у ранньомодерний період: основні недуги, чинники, що сприяли їх поширенню, та розвиток медичних знань.
5. “Великі географічні відкриття” та їх наслідки для модернізації Європи.
6. Розширення території західноєвропейської цивілізації на інші континенти: шлях до прогресу чи геноцид тубільних культур.
7. Соціальний контекст Реформації: ідейні джерела, прогрес матеріального життя та грамотності, втрата довіри до Церкви.
8. Релігійне вчення Мартіна Лютера і виникнення лютеранства.
9. Релігійна доктрина Жана Кальвіна і виникнення кальвінізму.
10. Ідеологія Католицької Реформи та головні напрямки її впровадження у життя.
11. Розвиток систем транспорту та зв'язку у ранньомодерний період.
12. Розвиток торгівлі. Капіталізм: історіографічні дискусії та концепції.
13. Визвольна війна проти Іспанської корони в Нідерландах. Утворення Республіки Об'єднаних Провінцій і її міжнародно-правове визнання.
14. Основні періоди, переломні моменти та наслідки релігійного протистояння 1562–1598 рр. у Франції.
15. Система влади у Франції часів “Давнього порядку”.
16. Тридцятилітня війна: причини, характер, періодизація, знакові постаті.
17. Суперечність між двома концепціями суверенітету влади в Англії у період правління династії Стюартів: аналіз “Істинного закону справедливих монархій” (1603 р.) й “Апології палати громад” (1604 р.).

18. “Велика ремонстрація” як витлумачення причин та мети Англійської революції.
19. Порівняльний аналіз суспільно-політичних поглядів англійських індепендентів, левеллерів, дигерів.
20. Пуританізм як ідеологія Англійської революції.
21. Англія в добу республіки та протекторату Олівера Кромвеля.
22. Олівер Кромвель: постать на тлі епохи.
23. “Славетна революція” та її наслідки у суспільно-політичному житті Англії
24. Глобальні військові конфлікти XVIII ст.
25. Порівняльна характеристика національних варіантів Просвітництва (англійське, французьке, німецьке, італійське, американське).
26. Епоха “освіченого абсолютизму”: суспільність та “освічений” монарх.
27. Спільні риси та локальні особливості “освіченого абсолютизму” у Португалії, Іспанії, Данії, Швеції, Австрії, Пруссії.
28. Англійська та французька колоніальна політика: порівняльний аналіз.
29. Соціально-економічний і політичний розвиток північноамериканських колоній Англії.
30. “Батьки-засновники” США про право американського народу до самостійного національного буття
31. Війна американського народу за незалежність 1775–1783 рр.
32. “Батьки-засновники” США: постаті на тлі епохи.
33. “Декларація незалежності” США 1776 р.: порівняння редакційного та кінцевого варіантів документу.
34. Криза “Давнього порядку” у Франції: причини та передумови Великої революції.
35. Просвітництво як ідеологія Французької революції.
36. Періодизація Французької революції: огляд історіографічних концепцій.
37. Політична боротьба у Франції на першому етапі революції (1789–1792 рр.)
38. Американський “Білль про права” 1791 р. та французька “Декларація прав людини та громадянина”: порівняльний аналіз філософсько-політичних концепцій західної демократії.

39. Конституція США 1787 р. та Конституція Франції 1791 р.: порівняльний аналіз найдавніших законодавчих пам'яток сучасної західної демократії.
40. Релігійна політика Французької революції.
41. Якобінська диктатура. Революційний терор як засіб політичної боротьби.
42. Пацифікація Вандеї як показник тоталітарного ухилу Французької революції.
43. Максиміліан Робесп'єр: постать політичного діяча на тлі епохи.
44. Соціальне законодавство Французької революції.
45. Наполеон Бонапарт: оцінка політичної та військової діяльності.
46. Порівняльний аналіз французьких конституцій 1799 р. та 1802 р.
47. Державний устрій Франції за консульства й імперії Наполеона Бонапарта.
48. Кодекс Наполеона.
49. "Велика імперія" Наполеона I та її роль у модернізації Європи.
50. Основні тенденції розвитку Центрально-Східної Європи у ранній Новий час. Гуманізм і культура Ренесансу.
51. Економічний розвиток, вплив торговельної революції на господарство і суспільство Центрально-Східної Європи.
52. Політичний розвиток держав Центрально-Східної Європи у XVI ст. Державні системи Ягеллонів та Габсбургів
53. Початок турецьких завоювань в Європі. Поділ Угорщини, Трансильванське князівство.
54. Люблінська унія, утворення польсько-литовської Речі Посполитої.
55. Криза XVII ст. у Центрально-Східній Європі. Чехія у Тридцятилітній війні.
56. Криза XVII ст. у Центрально-Східній Європі. Війни та повстання («Потоп») у Речі Посполитій та Угорщині.
57. Релігія та культура Центрально-Східної Європи в добу Реформації та Бароко.
58. Чехія та Угорщина в складі Габсбургської імперії.
59. Річ Посполита у XVIII ст. Політична криза і спроби реформ.
60. Поділи Польщі.
61. Повстання під проводом Т. Костюшка. Спадщина та історичне значення Речі Посполитої.
62. Проблеми соціально-економічного розвитку Центрально-Східної Європи у ранній Новий час.

IV. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

У процесі вивчення дисципліни “Історія Європи й Америки (1492–1815 рр.)” використовуються методи поточного, проміжного та підсумкового контролю.

Поточний контроль рівня знань студентів передбачає перевірку підготовленості до виконання конкретної роботи. Поточний контроль здійснюється за напрямками:

- ✓ контроль за систематичністю й активністю роботи на семінарських заняттях;
- ✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється в кінці семестру у формі письмового іспиту.

При виведенні загальної оцінки студента береться до уваги результати поточного, проміжного та підсумкового контролю.

Відвідування лекційних занять є бажаним, оскільки тестова частина іспиту буде розроблена на основі лекцій. Відвідування семінарських занять є обов’язковим. Студент, який з поважної причини пропустив семінар, може у триденний термін відпрацювати його у формі усної співбесіди з викладачем, який проводить заняття. Відсутність на чотирьох і більше семінарських заняттях є підставою до недопуску студента до складання іспиту. Робота на семінарі оцінюється за шкалою 1–5 балів. Обов’язковою вимогою підготовки є опрацювання джерел. Студент, який окрім джерел ознайомився зі спеціальною науковою літературою, може претендувати на найвищу оцінку на семінарі – 5 балів. Активність і якість відповіді студента під час семінарських занять оцінюється за 5-ти бальною шкалою (тобто студент може набрати від 1 до 5 балів). Сумарний бал за роботу на семінарських заняттях Першого модуля виставляється за накопичувальною системою та максимально становить **35 балів**. Ще **25 балів** відводиться на модуль, присвяченій історії країн Центрально-Східної Європи. Таким чином, за семестр студент може отримати **60 балів**.

До іспиту допускаються студенти, які набрали в семестрі більше **20 балів** і не мають невідпрацьованих пропусків. Іспит проходить у письмовій формі. Передбачає 10 відкритих тестових питань (по 1 балу) та два описові (по 15 балів), що разом складає **40 балів**.

Система нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1 Тема 1- Тема 14	Змістовий модуль 2 Тема 1 – Тема 5	40	100
35	25		

Підсумкова оцінка з дисципліни у балах (100-бальна шкала) переводиться у чотирибальну (національну) шкалу згідно з таблицею:

<i>100-бальна шкала</i>	Оцінка за національною шкалою та шкалою Університету	
<i>90–100</i>	5	Відмінно
<i>85–89</i>	4	Добре
<i>75–84</i>		
<i>65–74</i>	3	задовільно
<i>60–64</i>		
<i>1–59</i>	2	не задовільно

Оцінка за шкалою ECTS	<i>За 100-бальною шкалою</i>
A	90
B	85
C	75
D	65
E	60

V. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. *Ададуrow В.* Історія Франції. Королівська держава та створення Нації (від початків до кінця XVIII ст.). Львів: Видавництво УКУ, 2002. 412 с.
2. *Бураков Ю., Питльована Л.* Нариси нової історії Англії. Львів: Центр Європи, 2004. 168с.
3. *Бурова И.* Две тысячи лет истории Англии. Санкт Петербург: Бельведер, 2002. 544 с.
4. *Вандич П.* Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.
5. *Делюмо Ж.* Цивілізація епохи Ренессанса. Пер. с фр. Екатеринбург: У-Фактория, 2005. 608 с.
6. *Дюпон–Мельниченко Ж.–Б., Ададуrow В.* Французька історіографія ХХ століття. Навчальний посібник. Львів: Класика, 2001. 170 с.
7. *Зашкільняк Л., Крикун М.* Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
8. *Славич Б.* Історія Балкан. 18-19 ст. Київ 2003
9. *История Испании и Португалии / Сост. С. Шумов и А. Андреев.* Москва: Монолит – Традиция, 2002. 400 с.
10. *История США / Под ред. Г. И. Севостьянова.* В 4-х т. Москва: Наука, 1988. Т.1: 1607-1877. 687 с.
11. *История Франции от издательского дома “Ашетт”:* *Ле Руа Ладюри Э.* Королевская Франция от Людовика XI до Генриха IV. Пер. с фр. Москва: Международные отношения, 2004. 416 с.
12. *Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. / З. Баран, С. Качараба, Р. Сіромський, Б. Чума.* Київ: Знання, 2015. 533 с.
13. *Історія Центрально-Східної Європи // Л. Зашкільняк, Ред.* Львів, 2001.
14. *Кёнигсбергер Г.* Европа раннего нового времени 1500-1789. Москва: Весь мир, 2006. 320 с.
15. *Крейг Г.* Немцы. Пер. с англ. Москва: Ладомир, 1999. 379 с.
16. *Мак-Ніл В.* Піднесення Заходу: Історія людського суспільства / Вільям Мак-Люен [пер. з англ. А. Галушки]. Київ: Ніка-Центр, 2002. 1112 с. (Серія “Зміни парадигми”; Вип. : 2).
17. *Мир Просвещения. Исторический словарь / Под ред. В. Ферроне и Д. Роша.* Пер. с итал. Москва: Памятники исторической мысли, 2003. 666 с.
18. *Новая история стран Европы и Америки. Первый период: Учебное пособие / Под ред. Е. Е. Юровской и И. М. Кривогуза.* Москва: Высшая школа, 1997.
19. *Тіндалл Дж.Б., Шай Д.Е.* Історія Америки. Пер. з англ. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
20. *Цьолнер Е.* Історія Австрії. Пер. з нім. Львів: Літопис, 2003. 607 с.

21. *Шатохина-Мордвинцева Г.* История Нидерландов: учебное пособие для вузов. Москва: Дрофа, 2007. 510 с.
22. *Шерр И.* Германия: История цивилизации за 2000 лет: В 2 т. Пер. с нем. Т.2. Минск: Изд. МФЦП, 2005. 440 с.
23. *Шоню П.* Цивилизация классической Европы 1500-1750 гг. Пер. с фр. Екатеринбург: У-Фактория, 2005. 608 с.
24. A History of East-Central Europe / P. Sugar, D. Treadhold, ed. University of Washington press, 1985–1993. Vol. 5–9.
25. *Bideleux R. Jeffries D.* A History of Eastern Europe. Crisis and Change. London, 2007.
26. Early Modern Europe. An Oxford History / Edited by Euan Cameron. New York: Oxford University Press, 1999. 402 p.
27. Encyclopedia of Western Colonialism since 1450 / Thomas Benjamin, editor in chief. Thomson Gale, 2007. 1248 p.
28. *Johnson P.* Historia anglików. Przekład z ang. Gdańsk: Marabut, 2002. 472 s.
29. Historia Europy Srodkowo-Wschodniej / J. Kloczowski, red. Lublin, 2000.
30. *Hupchik D. P., Cox H. E.* The Palgrave Concise Historical Atlas of Eastern Europe. 2001.
31. *Hupchik D.P. , Cox H. E.* The Palgrave Concise Historical Atlas of the Balkans. 2001.
32. *Kann, Robert A.* A History of the Habsburg Empire. University of California Press, 1984.
33. *Magocsi P.* Historical Atlas of East-Central Europe. University of Washington Press, 1995.
34. *Price R.* Historia Francji. Prekład z ang. Poznań: Zysk i Spółka, 2001. 379 s.
35. *Stone D.* The Polish-Lithuanian State, 1386–1795. University of Washington Press, 2001.
36. *Zinks H.* Historia Anglii. Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum, 2001. 462s.

Допоміжна

37. *Ададуrow В.* “Наполеоніда” на Сході Європи: Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку ХІХ ст. Львів: Вид. УКУ, 2007. 560 с.
38. *Балуx В.* Фільварки пізньосередньовічної Польщі. Чернівці, 1999.
39. *Барг М. А.* Великая английская революция в портретах её деятелей. Москва: Мысль, 1991. 397 с.
40. *Брагина Л.* Итальянский гуманизм эпохи Возрождения: Идеалы и практика культуры. Москва: Издательство Московского университета, 2002. 384 с.
41. *Брендлер Г.* Мартин Лютер: теология и революция. Москва: Издательство Московской духовной академии, 2000. 386 с.

42. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе [пер. з франц. Г. Філіпчук]. – Київ: Основи, 1995. 543 с.
43. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 2. Ігри обміну [пер. з франц. Г. Філіпчук]. – Київ: Основи, 1997. 585 с.
44. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Т.3: Час світу. Пер. з фр. Київ: Основи, 1998. 631 с.
45. *Бурдах К.* Реформація. Ренесанс. Гуманізм / Конрад Бурдах [пер. с нем.]. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2004. – 208 с.
46. Відкритість. Суспільство. Влада. Від Нантського едикту до падіння комунізму / Авт.-упоряд. Е. Ле Руа Ладюрі [пер. з франц. Є. Марічева]. Київ: Ніка-Центр, 2008. 264 с. (Серія “Ідеї та Історії”; Вип. : 2).
47. *Вульф Е.* Європа і народи без історії [пер. з англ. І. Пошивайла]. Київ: Вид. дім “КМ Академія”, 2004. 535 с.
48. *Дейвіс Н.* Боже ігрище. Історія Польщі. Київ, 2008.
49. *Дюфре Р.* Наполеон. Пер. с фр. Москва: Изд. Весь мир, 2003. 192 с.
50. История Германии: учебное пособие: в 3 тт. / Под общ. ред. Б. Бонвеча. Москва: КДУ, 2008. Т. 1: С древнейших времен до создания Германской империи. 544 с.
51. *Элиас Н.* Придворное общество: Исследования по социологии короля и придворной аристократии. Пер. с нем. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 368 с.
52. *Клочовський Є.* Історія Польщі до кінця XVст. Люблін, 2005.
53. *Лескинен М. В.* Мифы и образы сарматизма. Истоки национальной идеологии Речи Посполитой. Москва, 2002.
54. *Майроф Б.* Лики демократии: Американские лидеры. Пер. с англ. Москва: Изд. Весь мир, 2000. 480 с.
55. *Малов В. Н.* Жан-Батист Кольбер. Абсолютистская бюрократия и французское общество. Москва: Наука, 1991. 240 с.
56. *Манфред А. З.* Наполеон Бонапарт. 5-е изд. Сухуми: Алашира, 1989. 715с.
57. *Павлова Т. А.* Кромвель. Москва: Молодая гвардия, 1980. 361 с.
58. *Полтавский М.* История Австрии. Пути государственного и национального развития. Москва: Институт всемирной истории РАН, 1992. Ч. 2: От революции 1848 г. до революции 1918-1919 гг. 369 с.
59. *Прокопьев А.Ю.* Германия в эпоху великого раскола 1555 – 1648. Спб.: Изд. Гуманитарная Академия, 2002. 384 с.
60. Просветительское движение в Англии / Под ред. Н. М. Мещеряковой. Москва, 1991. 444 с.
61. *Ревуненков В.Г.* Великая французская революция. Ленинград: Изд. Ленинградского университета, 1989. 512 с.
62. *Саїд Е.* Культура й імперіалізм. Пер. з англ. Київ: Вид. Критика, 2007. 608с.

63. *Севостьянов Г.И., Уткин А.И.* Томас Джефферсон. Москва: Мысль, 1978. *Согрин В.В.* Политическая история США XVII – XX вв. Москва: Изд. Весь мир, 2001. 400 с.
64. *Сюч Е.* Три исторических региона Европы // Центральная Европа как исторический регион. Москва, 1996.
65. *Тюлар Ж.* Наполеон, или миф о “Спасителе”. Пер с фр. Москва: Молодая гвардия, 1996. 362 с.
66. *Фримен К., Лука Ф.* Як час спливає: Від епохи промислових революцій до інформаційної революції. Пер. з англ. Київ: Києво-Могилянська Академія, 2008. 510 с.
67. *Хеншелл Н.* Миф абсолютизма: Перемены и преемственность в развитии западноевропейской монархии раннего Нового времени / Пер. с англ. СПб.: Алетейя, 2003. 272 с.
68. *Хилл К.* Английская Библия и революция XVII века: Пер. с англ. Москва: Ин-т всеобщ. истории РАН, 1998. 489 с.
69. *Хобсбаум Э.* Век революции. Европа 1789–1848 [пер. с англ. Л. Якуниной]. Ростов-на-Дону : Изд-во “Феникс”, 1999. 480 с.
70. *Чистозвонов А. Н.* Нидерландская буржуазная революция XVI века. Москва: Издательство МГУ, 1958. 212 с.
71. Ян Гус. Мартин Лютер. Жан Кальвин. Торквемада. Игнаций Лойола: Биографические очерки. Москва: 1995. 384 с.
72. *Baszkievicz J., Meller S.* Rewolucja Francuska 1789 – 1794. Społeczeństwo obywatelskie. Warszawa: PIW, 1983. 523 s.
73. *Bideleux R., Jeffries J.* A History of Eastern Europe. Crisis and Change. London, NY, 2007.
74. *Black J.* Europa XVII wieku.1700-1789. Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1998. 584 p.
75. *Chaunu P.* Conquête et exploitation des nouveaux mondes (XVIe siècle). Paris : PUF, 1969. 448 p.
76. Le livre noir de la Révolution Française / sous la dir. de R. Escande. Paris: Les Editions du CERF, 2008. 882 p.
77. L’expérience de la différence religieuse dans l’Europe moderne (XVI-XVIIIe siècles). Neuchâtel: Editions Alphil-Presses, 2015. 410 p.
78. *Mackenney R.* Europa XVI wieku. Ekspansja I konflikt. Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1997. 462 s.
79. *Michael L. Kennedy.* The Civil Constitution of the Clergy in the French Revolution // The Many Sides of History. Readings in the Western Heritage. Vol. II. New York: Macmillan Publishing Company, 1987. P. 133-149.
80. *Munck Th.* Europa XVII wieku. Państwo, konflikty s porządek społeczny. Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1998. 498 p.
81. *Pettegree A.* Europe in the Sixteenth Century. Blackwell Publishers, 2002. 380 p.
82. *Eugene F. Rice, Jr. Anthony Grafton.* The Foundations of Early Modern Europe, 1460-1559. New York – London: WW Norton&Company, 1994. 218 p.

83. Historia Europy Środkowo-Wschodniej// J. Kłoczowski, red. Lublin 2000.
84. *Hupchik D.P. , Cox H. E.* The Palgrave Concise Historical Atlas of Eastern Europe.- 2001
85. *Hupchik D.P. , Cox H. E.* The Palgrave Concise Historical Atlas of the Balkans.- 2001
86. *Kann, Robert A.* A History of the Habsburg Empire.- University of California Press, 1984
87. *Magocsi P.* Historical Atlas of East-Central Europe. University of Washington Press, 1995.
88. *Rostworowski E.* Historia powszechna. Wiek XVIII. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 1995. 742 p.
89. *Russell C.* The Crisis of Parliaments. English History 1509–1660. London-New York: Oxford University Press, 1971. 432 p.
90. *Stone D.* The Polish-Lithuanian State, 1386-1795. University of Washington Press, 2001.
91. *Sugar, Peter F.* Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354-1804. Seattle; London : University of Washington Press, 1977
92. The Princely Courts of the Europe. Ritual, Politics and Culture Under the Ancien Régime 1500-1750 / Ed. by John Adamson. London: Weidenfeld&Nicolson, 1999. 352 p.
93. *Todorova M.* Imagining the Balkans. Oxford University Press, 2009.
94. *Topolski J.* Przełom gospodarczy w Polsce XVI wieku i jego następstwa. Poznan, 2000
95. *Ulrich Im Hof.* Europa Oświecenia. Warszawa: Wydawnictwo krąg, 1995. 240 p.
96. *Venturi F.* The End of the Old Regime in Europe, 1768-1776. The First Crisis. Princeton: Princeton University Press, 1989. P. 351-376.
97. *Wandych P.* The Lands of Partitioned Poland 1795-1918. University of Washington Press, 1974
98. *Wyczański A.* Historia powszechna. Wiek XVI. Warszawa: Wydawnictwa szkolne i pedagogiczne, 1987. 248 p.

Інформаційні ресурси

<http://gallica.bnf.fr/> – Сайт Національної бібліотеки Франції із повнотекстовими електронними версіями джерел і літератури;

<http://www.persee.fr/> – Портал французьких наукових гуманітарних періодичних видань;

<http://www.revues.org/> – Портал найновіших французьких наукових періодичних видань;

<http://www.historians.in.ua> – Інтернет-мережа гуманітаріїв в Україні та світі;

<http://www.slavistik-portal.de/ru/zeitschriften.html> – Портал славістики;

<http://www.ceu.hu> – Сайт Центральноєвропейського університету;

<http://library.lnu.edu.ua/bibl/> – Сайт Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка;
<http://www.h-net.org/> – Портал гуманітарних і соціальних наук;
<http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/> – Історичні джерела на сайті історичного факультету МДУ.